

ارزیابی شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی در پایداری گردشگری روستاهای شهرستان نور

سیمین ارمان^{۱*}

تاریخ دریافت: ۶ بهمن ۱۳۹۷ تاریخ پذیرش: ۷ بهمن ۱۳۹۸

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی ارزیابی پایداری توسعه گردشگری در روستاهای نمونه گردشگری شهرستان نور با استفاده از روش‌شناسی توصیفی-تحلیلی، پیمایشی پرداخته است. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق را روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور است. منطقه مورد مطالعه (روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور) دارای ۱۴ روستا و ۱۵۷۴ خانوار می‌باشد که بر اساس فرمول کوکران ۳۱۰ سرپرست خانوار به عنوان حجم نمونه انتخاب شده است. اطلاعات گردآوری شده براساس آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از آزمون اسپیرمن و مدل بارومتریک بررسی شده‌اند. هدف این تحقیق پاسخگویی به این پرسش که ارزیابی پایداری اجتماعی-فرهنگی، توسعه گردشگری در روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور به چه صورت است بدین منظور پژوهش حاضر با توسعه روش عملی به ارزیابی وضعیت پایداری گردشگری و نقش هر عامل در یک محدوده زمانی (بهار و تابستان ۹۷) پرداخته است. نتایج بدست آمده از تحقیقات میدانی و ارزیابی شاخص‌های مذکور در سطح روستاهای شهرستان نور، بیانگر این مطلب است که رابطه معنی‌داری بین توسعه گردشگری و پایداری روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور در ابعاد اجتماعی فرهنگی وجود دارد. همچنین ابعاد اجتماعی-فرهنگی بامیانگین ۰/۴۸۸ از سطح پایداری متوسط برخوردار است.

کلمات کلیدی: شاخص‌های پایداری، گردشگری پایدار، توسعه اجتماعی و فرهنگی روستا، شهرستان نور

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهرری، تهران، ایران
*نویسنده مسئول: s.armaqan@yahoo.com

مقدمه

امروزه صنعت گردشگری در دنیا رونق فراوانی پیدا کرده تا جایی که بسیاری از کشورهای در حال توسعه و دارای منابع درآمدی کم توانسته‌اند از این طریق بسیاری از شاخص‌های اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی خود را به میزان بالایی ارتقاء داده و برای مشکلاتی همچون بیماری، درآمد سرانه پائین، کمبود درآمدهای ارزی و مسائل فرهنگی همچون ذهنیت منفی نسبت به این مناطق و ناشناخته ماندن میراث فرهنگی آنان راه- حل‌هایی پیدا کنند و بر آنها فائق آیند (کریم‌پناه، ۱۳۸۴). اما نکته‌ای که در این راستا باید همیشه مد نظر قرار گیرد، شناخت دقیق و علمی قابلیت‌ها و تنگناهای هر ناحیه از کشور است که به واسطه آن بتوان با اتخاذ برنامه‌ریزی منسجم و مدیریت کارآمد به هدف مورد نظر نائل شد (موحد، ۱۳۸۹). اگرچه ایران از نظر کانون‌های فرهنگی و تاریخی در زمره ده کشور اول دنیا محسوب شده است؛ اما باید به خاطر داشت که ویژگی‌های سرزمینی آن نیز دارای جاذبه‌های فراوانی است، به نحوی که نمی‌توان از اکوتوریسم آن به سادگی گذشت (نوجوان، ۱۳۸۸). به همین منظور برای کاهش فقر در جوامع روستایی و ایجاد زمینه‌های رشد در این مناطق برنامه‌های زیادی تهیه و به مرحله اجرا در آمده است. در این راستا، طرفداران پارادیم سنتی گردشگری انبوه، هدف اصلی توسعه گردشگری را به حداکثر رسانی منافع اقتصادی آن می‌دانند، در حالی که طرفداران گردشگری پایدار معتقدند که باید درصد رشد توسعه گردشگری با ظرفیت‌های جامعه سازگار باشد (قدمی و علیقلیزاده‌فیروزجایی، ۱۳۹۰).

گردشگری روستایی را باید نوعی از گردشگری پایدار تلقی کرد؛ زیرا انتظار می‌رود حضور گردشگران در تقویت زندگی روستایی، ارتقای کیفیت زندگی، افزایش توان مالی ساکنان

روستاها و بهبود اوضاع اقتصادی آنان، حفظ محیط و فرهنگ روستایی یاری رساند (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱). در ادبیات توسعه پایدار گردشگری، به ابعاد اقتصادی گردشگری توجه بسیاری شده است.

بنابراین توسعه پایدار می‌تواند به منظور حفظ موجودیت همه موجودات زنده، هماهنگ باهم و بدون تهدید برای یکدیگر تعریف شود. این تعریف را می‌توان با توسعه گردشگری پایدار به عنوان حفظ فعالیت‌های همه افراد و نهادها در هماهنگی با عناصر دیگر از جمله اقتصاد و محیط زیست و ارزش‌های فرهنگی اجتماعی انطباق داد (اکینسی، ۲۰۱۴). رضایت گردشگران از گردشگری پایدار، در راستای کارایی بلندمدت اقتصادی گردشگری محلی، اهمیت زیادی دارد. اهداف توسعه پایدار اجتماعی و فرهنگی می‌طلبند که گردشگری روستایی از رشد پایداری برخوردار باشد، مسئله‌ای که در این مقوله باید در کانون توجه قرار گیرد این است که ظرفیت‌های گردشگری محلی، اعم از جاذبه‌های فرهنگی یا طبیعی و غیره، اساس و موتور رشد گردشگری شمرده می‌شود و واضح است که تداوم رشد اقتصادی گردشگری و به تبع آن تحریک رشد اقتصادی محلی یا ملی، در گرو بهره‌برداری پایدار از ظرفیت‌های گردشگری موجود از طریق حفاظت و توسعه توأم است، به بیان دیگر در گردشگری پایدار، حفاظت و توسعه پایدار منابع محیطی، نه تنها هدف، بلکه وسیله نیز به شمار می‌رود. فعالیت‌های گردشگری نقش مهمی در توسعه روستایی مناطق مختلف با قابلیت گردشگری دارد. شهرستان نور از جمله مناطقی است که دارای قابلیت‌های اکوتوریسمی زیادی است که در صورت برنامه‌ریزی مناسب جهت استفاده از این قابلیت‌ها می‌تواند رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی این منطقه را فراهم

است (یانیس^۳، ۲۰۰۱) توسعه توریسم روستایی به طور سازمان یافته از اواخر قرن نوزدهم و از اروپا آغاز شد. به نظر می‌رسد گردشگری روستایی از نواحی کوهستانی آلمان یا قلمروهای ساحلی فرانسه سرچشمه گرفته باشد (یوکاتا^۴، ۱۹۹۸)

گردشگری یکی از الگوهای توسعه به ویژه در نواحی روستایی و کوهستانی است که از طریق شناسایی مناطق جالب توجه برای گردشگران حاصل شده است. این نوع از توسعه به عنوان واکنشی در برابر بحران روستایی حاصل از تجدید ساختار کشاورزی در حال گسترش است (دیتر^۵، ۲۰۰۲) در برخی کشورها شناسایی محل‌های بازدید برای گردشگران به عنوان بخش اجتناب‌ناپذیر زندگی جدید روستایی در نظر گرفته شده و به همین دلیل اکثر مقصدهای روستایی را گردشگری داخلی تشکیل می‌دهند (السکوگیوس^۶، ۲۰۱۰)

توسعه پایدار گردشگری روستایی نیز همانند توسعه پایدار متضمن به‌کرد و حفظ آسایش هر دو نظام است. با این توصیف و همسو با نظر کو^۷ اگر توسعه پایدار یکی از اهداف مهم صنعت گردشگری معاصر است، پس این صنعت باید قادر به اندازه‌گیری عملکرد و اثراش در این مناطق باشد. (کو، ۲۰۰۵)

گردشگری پایدار به معنای گردشگری است که توسعه و بقا یافته در یک حوزه (جامعه و محیط) و در همان روش و مقیاس در یک دوره نامحدود باقی می‌ماند و باعث ایجاد مخاطرات و تنزل و ممانعت از توسعه برای محیطی که در آن رشد کرده نمی‌شود و فرصت انجام مناسب دیگر فعالیت‌ها و فرایندها را محدود نمی‌کند (حمدی و همکاران، ۱۳۸۸)

توسعه پایدار روستایی عبارت است از وحدت میان ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی به منظور بالابردن سطح معیشت و رفاه مردم روستایی. در توسعه پایدار

آورد، اما این منطقه فاقد امکانات رفاهی و نیز تبلیغات مناسب به منظور جذب گردشگران است. با مدیریت مناسب و برنامه‌ریزی مناسب می‌توان شهرستان نور را به یکی از مناطق مهم جذب توریست در شمال کشور تبدیل نمود. بنابراین پژوهش پیش رو در نظر دارد تا با استفاده از تحقیقات میدانی در محل و منابع کتابخانه‌ای بتواند به تحلیل اکوتوریسم در توسعه روستایی منطقه نور پرداخته و پتانسیل‌ها و راهکارهای مورد نظر مربوط به این منطقه را تجزیه و تحلیل کند. هدف اصلی این پژوهش بررسی ارتباط بین پایداری گردشگری روستایی و در شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی شهرستان نور و اصلاح الگوی گردشگری فعلی، همچنین بررسی رابطه و پیوند بین ابعاد پایداری و توسعه و عناصر گردشگری در روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور می‌باشد. این امر با شناخت ساخت عوامل محیط درونی و بیرونی مؤثر بر توسعه اکوتوریسم امکان‌پذیر است. بر مبنای طرح مسئله و ضرورت‌های مورد نظر در این پژوهش محقق در صدد پاسخ به این سوال است: پایداری روستاهای نمونه گردشگری شهرستان نور در ابعاد اجتماعی - فرهنگی از چه سطحی برخوردار می‌باشند.

گردشگری روستایی عبارت است از فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های مختلف روستایی و پیرامون آنها که در بردارنده آثار مثبت و منفی برای محیط زیست روستا انسان و طبیعت است (شارپلی^۱، ۱۳۸۰) مفهوم کلاسیک گردشگری روستایی نوعی فعالیت توریستی است که درآمد اضافی برای آنها می‌کند که شغل اصلیشان بیشتر در حوزه کشاورزی می‌باشد (سزابو^۲، ۲۰۰۵) طی سال‌های اخیر گردشگری روستایی به عنوان یکی از مهمترین صنایعی که از پتانسیل لازم برای کمک به جوامع محلی در راستای توسعه فعالیت‌های اقتصادی برخوردار می‌باشد مورد توجه قرار گرفته

3- Yannis

4- Yutaka

5- Dieter

6- Aleskogius

7- ko

1- Sharpley

2- Szabo

گردشگران و نگرش منفی ساکنان محلی از اصول و معیارهای توسعه پایدار گردشگری فاصله زیادی دارد و از الگویی ناپایدار استفاده می‌کند. ویسی و همکاران (۱۳۹۱) راهکارهای توسعه پایدار گردشگری در شهر نور را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج نشان داد شناسایی قوت‌ها و تهدیدها در ابعاد مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی می‌تواند امکان دسترسی به توسعه پایدار گردشگری را فراهم نماید. جانگ هسیه و فارکانگ^۴ (۲۰۱۳) تجزیه و تحلیل ارتباط اثرات زیست‌محیطی صنعت گردشگری را بررسی نمودند. نتایج نشان داد صنعت گردشگری اثرات مخرب زیست‌محیطی بیشتری از سایر بخش‌های خدماتی به غیر از زباله‌های صنعتی خطرناک دارد. همچنین اثرات مخرب آلودگی هوای بخش گردشگری بالاتر از بخش‌های خدماتی دیگر است. اشراف‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه خود با عنوان ارزیابی آثار محیط زیستی پروژه‌های گردشگری ساحلی در خلیج فارس به ارزیابی پایداری و آثار و نتایج مثبت و منفی گردشگری در پروژه‌های گردشگری ساحلی خلیج فارس پرداخته است.

مواد و روش‌ها

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی است. در این روش اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق جمع‌آوری و به ارزیابی پایداری توسعه گردشگری در روستاهای نمونه گردشگری شهرستان نور پرداخته‌اند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری همانند میانگین و واریانس با استفاده از نرم افزارهای SPSS استفاده شده و نهایتاً با نرم‌افزارهای Auto Cad و GIS به تدوین و ترسیم نقشه‌ها پرداخته شده است.

جامعه آماری، نمونه و حجم آن

روستایی توجه به عوامل زیست محیطی از اهمیت بسیاری برخوردار می‌باشد (ازکیا، ۱۳۶۴).

پژوهش‌های شیلینگ^۱ و همکاران (۲۰۱۲) نشان می‌دهد رشد گردشگری می‌تواند به پایداری اجتماعی فرهنگی جامعه روستایی کمک کند.

نوروزی (۱۳۸۳) در مطالعه‌ای به ارزیابی توان محیطی برای توسعه توریسم در دهستان چغاخور پرداخته و به این نتیجه رسیده است که تمامی سطح منطقه از توان بالایی برای توسعه اکوتوریسم برخوردار است.

کیم^۲ (۲۰۰۲) در مطالعات خود به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه گردشگری اثرات مثبتی بر شاخصه‌ای عینی کیفیت زندگی ساکنان محلی نظیر سلامتی، تفریح، خدمات و میزان فروش و کاهش سطح فقر داشته است. پردیوم^۳ و همکاران (۱۹۸۸) در مطالعه کیفیت زندگی مقصد، شاخص‌هایی عینی نظیر جمعیت، سطح درآمد، آموزش، سلامت، رفاه و میزان جرم و جنایت را اندازه گرفتند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد توسعه گردشگری باعث افزایش میزان مهاجرت جمعیت، تنوع شغلی، هزینه آموزش، بهبود سطح کلی آموزش و میزان تسهیلات مربوط به سلامت در مقصد شده است. لطفی و باباخان‌زاده (۱۳۹۳) اثر گردشگری پایدار شهری بر ساکنان شهر جوانرود کرمانشاه را بررسی نموده‌اند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد توسعه اقتصادی هرچند باعث رونق اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی شده اما مشکلات محیطی را هم به‌همراه داشته است. قدمی و علیقلی‌زاده فیروزجایی (۱۳۹۱) ارزیابی توسعه گردشگری مقصد در چارچوب پایداری در دهستان تمشکل شهرستان تنکابن را بررسی نموده‌اند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد فرآیند توسعه گردشگری با تخریب منابع، نارضایتی جامعه

1- shiling

2- Kim

3- Perduem

4- Jung Hsieh and Far Kung

$$n = \frac{T^2 pq}{d^2} \div \left(1 + \frac{1}{N} \left(\frac{T^2 Pq}{d^2} - 1 \right) \right) \quad (1)$$

جامعه آماری مورد مطالعه روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور در جدول ۱ ارائه شده است.

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق روستاهای شهرستان نور است منطقه مورد مطالعه (روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور) دارای ۱۴ روستا و ۱۵۷۴ خانوار می‌باشد که بر اساس فرمول کوکران ۳۱۰ سرپرست خانوار به عنوان حجم نمونه انتخاب شده است. فرمول کوکران به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۱. جامعه آماری مورد مطالعه روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور

نام شهرستان	بخش	دهستان	نام روستا	خانوار	درصد	حجم نمونه انتخاب شده	
نور	بلده	شیخ فضل اله نوری	یالرود	۴۰	۲/۵۴	۸	
			یوش	۷۰	۴/۴۴	۱۴	
			چوربند	۵۹۸	۳۷/۹۹	۱۱۸	
			اغوزکتی	۵	.۳۱	۱	
	چمستان	لاویج	ناتل رستاق	خطیب کالا	۳۷	۲/۳۵	۷
				دیزنکلا	۱۶۲	۱۰/۲۹	۳۲
				سادات محله	۲۴	۱/۵۲	۵
				کیاکلا	۲۲۶	۱۴/۳۵	۴۴
				ملا محله	۳۱	۱/۹۶	۶
				ملاکلا	۶۰	۳/۸۱	۱۲
				به بنک	۷۶	۴/۸۲	۱۵
				خورتاب رودبار	۲۴	۱/۵۲	۵
				رئیس کالا	۱۵۱	۹/۵۹	۳۰
				کرچی	۷۰	۴/۴۴	۱۳
مجموع			۱۵۷۴	۱۰۰	۳۱۰		

منبع: مرکز آمار ایران ۱۳۹۷

متغیرها و شاخص تحقیق

به منظور عملیاتی نمودن مفهوم نظری متغیر تحقیق از ۱۰ مولفه و ۴۳ گویه برای پایداری اجتماعی - فرهنگی استفاده شده که مناسب با ساختار روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور می‌باشد. شاخص‌های حاضر از طریق پرسشنامه و سوال از دو گروه شامل سرپرست خانوار (مردم) و کارشناسان امر گردشگری در قالب گزینه‌های ۵ طیفی جمع‌آوری شده است.

ارزیابی پایداری اجتماعی فرهنگی

در کشورهای توسعه یافته مفهوم پایداری بیشتر معطوف به

استفاده بی‌رویه از منابع زیست‌محیطی در پی رشد فعالیت‌های اقتصادی روستاها در کشورهای در حال توسعه، ناپایداری در پی نابرابری‌های مکانی فضایی بین سکونتگاه‌های شهر و روستا، توزیع ناعادلانه ثروت، مخاطرات محیطی، مهاجرت از نواحی روستایی به شهر و تخریب منابع طبیعی می‌باشد (سعیدی و طالشی، ۱۳۸۳). ارزیابی اجتماعی به بررسی آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی فعالیت‌های عمومی و خصوصی بر جوامع بشری می‌پردازد. این فعالیت‌ها روش زندگی، کار، برخوردها و تعاملات سازماندهی، نیازها و سرانجام مشارکت افراد و اعضای

آن بوده است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹). برای ارزیابی و سنجش پایداری اجتماعی در مناطق روستایی برحسب شرایط هر منطقه و توجه خاص به برخی از جنبه‌های پایداری اجتماعی، معرفی‌ها و شاخص‌هایی متنوع و گسترده در کانون توجه بوده و از این رو، تدوین نوع نگاه به شاخص‌ها و روش‌های اندازه‌گیری و اولویت‌بندی گزینه‌ها از ضرورت‌های مراحل ارزیابی پایداری است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹). در جدول ۲ شاخص‌های اجتماعی فرهنگی مورد مطالعه در پایداری روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور ارائه شده است.

جامعه را تغییر می‌دهد. آثار فرهنگی شامل تغییرات در هنجارها، ارزش‌ها و اعتقادات افرادی است که هدایت‌گر و عقلایی‌کننده‌ی شناخت آن از خود و جامعه‌شناسان است (شایان و همکاران، ۱۳۹۰). پایداری اجتماعی به دلیل ماهیت خود کمتر مورد توجه محققان قرار گرفته است. تاکنون دامنه گسترده‌ای از مفاهیم در خصوص پایداری اجتماعی همچون سرمایه اجتماعی، اجتماعات پایدار، توسعه اجتماعی، ظرفیت اجتماعی و رفاه و محرومیت اجتماعی صورت گرفته، که حاصل تغییر نگرش به مفهوم توسعه به معنای عام و توسعه روستایی به معنای خاص

جدول ۲. شاخص‌های اجتماعی فرهنگی مورد مطالعه در پایداری روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور

مؤلفه	گویه
افزایش آگاهی جامعه‌ی محلی و گردشگران	تعامل بین گردشگران و جامعه‌ی میزبان، مشارکت گردشگران در امر حفاظت و نگهداری از منابع طبیعی، مشارکت ساکنان محلی در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با بخش گردشگری، افزایش مشارکت ساکنان محلی در توسعه و عمران شهری، افزایش همبستگی اجتماعی ساکنان محلی، ایجاد نهادهای محلی جدید (تشکل‌ها، صندوق‌های حمایتی) غیره، افزایش اطلاع‌رسانی پیرامون گردشگری، افزایش سطح آگاهی مدیران محلی نسبت به خواسته‌ها و نیازهای عرفی گردشگران، افزایش سطح آگاهی و حساسیت مسئولان و مدیران محلی نسبت به اهمیت منابع فرهنگی، افزایش سطح آگاهی گردشگران نسبت به اهمیت منابع گردشگری، افزایش سطح آگاهی ساکنان محلی نسبت به اهمیت گردشگری
رضایت گردشگران	رضایت‌مندی گردشگران از امکانات و تسهیلات عرضه شده، رضایت‌مندی گردشگران از فرهنگ گردشگری، رضایت‌مندی گردشگران از کیفیت محیط گردشگری، رضایت‌مندی گردشگران از برخورد جامعه‌ی محلی، افزایش گردشگرانی که از خدمات و تولیدات گردشگری راضی هستند، افزایش سطح رضایت گردشگران از مقصد و محل بازدید شده
رضایت جامعه‌ی میزبان	رضایت‌مندی مدیران محلی
رضایت مدیران محلی	رضایت‌مندی جامعه‌ی میزبان از توسعه‌ی گردشگری، رضایت‌مندی جامعه‌ی میزبان از دسترسی به امکانات و خدمات با توجه به حضور گردشگران، خشنودی و رضایت جامعه‌ی میزبان از حضور و شیوه‌ی برخورد گردشگران
فرهنگ و سنن	رضایت‌مندی مدیران محلی از حضور گردشگران، رضایت‌مندی مدیران محلی از برخورد گردشگران و ساکنان محلی حمایت و حفاظت از ارزش‌ها و الگوهای فرهنگی، الگوپردازی ساکنان محلی از رفتار و منش گردشگران، تعارض فرهنگی بین گردشگران و جامعه‌ی میزبان، حفظ و احیای مراسم سنتی در جامعه محلی، حفظ و احیای آداب و رسوم سنتی جامعه‌ی محلی، ایجاد فرصت تبادل فرهنگی بین مردم محلی و گردشگران
امنیت و رفاه اجتماعی	رعایت حقوق کار، رعایت حقوق زنان، سلب آسایش برای جامعه‌ی محلی به دلیل حضور گردشگران، جرم و جنایت مزاحمت‌های روزانه
حقوق انسانی (حقوق زنان و حقوق کار، کیفیت اشتغال و درآمد)	رضایت جامعه محلی از میزان درآمد حاصله از گردشگری، رضایت شاغلین ماهر و صلاحیت دار در گردشگری، رضایت شرایط و حقوق کار در بخش گردشگری به نسبت سایر بخش‌های اقتصادی، رضایت در زمینه وجود فرصت برابر در استخدام و ارتقاء برای زنان جامعه، درصد رضایت شغلی افراد شاغل در مشاغل گردشگری
(مشارکت و همبستگی) توسعه خدمات اجتماعی و زیر ساخت‌های محلی	تعداد خانوار و زیر ساخت‌های ایجاد شده توسط صنعت گردشگری در مقصد، درصد افراد محلی که بر این باورند که گردشگری بر ورود خدمات و زیر ساخت جدید به منطقه کمک کرده است، استفاده افراد محلی استفاده کننده از زیرساخت‌های مربوط به گردشگری
(توسعه‌ی امکانات و خدمات)	گسترش امکانات رفاهی برای جامعه‌ی میزبان، بهبود کیفیت خدمات مرتبط با گردشگری، افزایش امکانات و خدمات تفریحی، بهبود امکانات و خدمات بهداشتی درمانی، بهبود و توسعه‌ی شبکه‌های ارتباطی، بهبود امکانات و خدمات ورزشی، بهبود امکانات و خدمات آموزشی
احساس رضایت جامعه محلی از گردشگری	سطح رضایت محلی از گردشگری (درصد افراد محلی که از توسعه گردشگری رضایت

شده است، اما گسترش بدون برنامه آن هم بهای سنگینی به همراه دارد. بطوری که گردشگری به عنوان عامل محرک و در حال تبدیل شدن به عامل مخرب در روند توسعه ناحیه‌ای است، این امر در تضاد با اصول توسعه پایدار گردشگری، به عنوان شاهدهی بر روند ناپایدار توسعه حوزه مورد مطالعه، روند نامطلوب توسعه و افول کیفیت مقصد و آفت بازارهای آتی آن را گوشزد می‌کند.

نتایج و بحث

جهت بررسی اثرات توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی و فرهنگی روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور از ۱۰ مولفه و ۴۳ گویه استفاده شده است. همانطوری که از جدول ۳ استنباط می‌شود با توجه به میزان احتمال محاسبه شده کوچکتر از رد در سطح ۰/۰۵ می باشد و این بدان معناست که بین توسعه گردشگری و پایداری اجتماعی و فرهنگی روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور در گویه‌های ایجاد نهادهای محلی جدید (تشکل‌ها، صندوق‌های حمایتی..)، رضایت‌مندی جامعه‌ی میزبان از دسترسی به امکانات و خدمات با توجه به حضور، الگوبرداری ساکنان محلی از رفتار و منش گردشگران، الگوبرداری ساکنان محلی از رفتار و منش گردشگران، ایجاد فرصت تبادل فرهنگی بین مردم محلی و گردشگران، رضایت جامعه محلی از میزان درآمد حاصله از گردشگر را فراهم نساخته است. اما توسعه گردشگری در روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور زمینه را برای ایجاد تعامل بین گردشگران و جامعه‌ی میزبان، مشارکت گردشگران در امر حفاظت و نگهداری از منابع طبیعی، مشارکت ساکنان محلی در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با بخش گردشگری، افزایش همبستگی اجتماعی ساکنان محلی، افزایش اطلاع رسانی پیرامون گردشگری، افزایش سطح آگاهی مدیران محلی

منطقه مورد مطالعه

شهرستان نور با ۲۶۷۵ کیلومتر مربع وسعت حدود ۱۱/۳ درصد کل مساحت استان را به خود اختصاص داده است. و در غرب استان قرار گرفته و از شمال به دریای خزر، از شرق به شهرستان‌های آمل و محمودآباد، از جنوب به رشته‌کوه‌های البرز و شهرستان آمل و استان تهران و از مغرب به شهرستان‌های نوشهر و چالوس محدود می‌شود. این شهرستان دارای ۵ شهر (نور، بلده، رویان، ایزدشهر و چمستان)، ۳ بخش (چمستان، بلده و مرکزی)، ۹ دهستان و ۲۲۶ آبادی است که از این تعداد، ۱۸۴ آبادی دارای سکنه و ۴۲ آبادی خالی از سکنه می‌باشد. این شهرستان بین ۳۶ درجه و ۲ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۲۰ دقیقه تا ۵۲ درجه و ۱۸ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ واقع شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵) جمعیت شهرستان نور با نرخ رشد سالانه ۰/۷۵ جمعیت این شهرستان در سال ۱۳۸۲ به ۱۰۰۸۴۵ نفر رسیده است و در ۱۳۹۴ این نرخ رشد به ۰/۶۳. و جمعیت ۱۰۹۲۸۱ رسید.

برای تحقیق پیش رو تعداد ۱۴ روستا به عنوان روستای هدف و نمونه گردشگری انتخاب شده است که این روستاها بر اساس آمار سال ۱۳۹۴ دارای ۱۵۷۴ خانوار و ۵۱۴۰ نفر می‌باشد. عامل اساسی برای انتخاب این روستاها به عنوان روستای هدف، توان بالای منطقه جهت جذب توریست و به کارگیری برنامه‌ریزی جهت توسعه گردشگری در روستاهای هدف و نمونه گردشگری است، بنابراین با رشد سریع صنعت توریسم در روستاهای هدف و نمونه گردشگری، شهرستان نور بایستی فشار بیشتری را حداقل در دهه آتی تحمل نماید، این امر هوشیاری بیشتری را در دستیابی به محیطی که بنیاد صنعت توریسم را تشکیل می‌دهد طلب می‌نماید، رشد توریسم منتج به منافع بسیاری برای روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور

امکانات و خدمات ورزشی، سطح رضایت محلی از گردشگری. به منظور ارزیابی پایداری توسعه گردشگری در محدوده مورد مطالعه، از مدل بارومتری پایداری پرسکات آئن استفاده شد. در این مدل کل نتایج ارزیابی توسعه پایدار گردشگری مقصد، به طیفی از پایدار تا ناپایدار با فاصله خنثی تقسیم می‌شود. میزان حداقل و حداکثر هر معرف معین شد و دامنه تغییرات به دست آمد سپس مقدار حداقل از مقدار عددی هر معرف کم و حاصل بر دامنه نوسانات تقسیم گردید تا داده‌های نسبی بی‌مقیاس بین صفر تا یک به دست آید در نهایت از داده‌های نسبی حاصل شده برای تک تک معرف‌ها در هر یک از ابعاد سه گانه میانگین‌گیری به عمل آمد و عدد حاصل شده به عنوان شاخص پایداری گردشگری در هر یک از ابعاد منظور گردید. برای تبدیل محاسبات کمی به مقادیر کیفی نیز از طبقات پنج گانه پرسکات آئن که در جدول ۴ ارایه گردیده، استفاده شده است.

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول ۶ پایداری گردشگری در بعد اجتماعی-فرهنگی روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور به گونه‌ای است که از نظر سرپرست خانوار میانگین ۰/۳۹۸ در وضعیت ناپایدار بالقوه (ضعیف) قرار دارد و از نظر کارشناسان با میانگین ۰/۵۷۹ در سطح متوسط پایداری قرار دارد و در مجموع با میانگین ۰/۴۸۸ در سطح متوسط پایداری قرار دارد.

بنابراین وضعیت سیستم با در نظر گرفتن اثرگذاری دهگانه مؤلفه کلیدی توسعه پایدار اجتماعی-فرهنگی گردشگری؛ یعنی جامعه میزبان و کارشناسان در شرایط متوسط پایدار قرار دارد. نحوه تأثیرگذاری گردشگری بر منابع اجتماعی-فرهنگی مقصد به عنوان ضعیف‌ترین رابطه در طبقه ناپایدار قرار گرفته و نشان‌دهنده عملکرد نامطلوب و تخریبی گردشگری در حوزه مقصد است.

نسبت به خواسته‌ها و نیازهای عرفی گردشگران، افزایش سطح آگاهی و حساسیت مسئولان و مدیران محلی نسبت به اهمیت منابع، افزایش سطح آگاهی ساکنان محلی نسبت به اهمیت گردشگری، افزایش سطح آگاهی گردشگران نسبت به اهمیت منابع گردشگری، رضایت‌مندی گردشگران از امکانات و تسهیلات عرضه شده، رضایت‌مندی گردشگران از فرهنگ گردشگری، رضایت‌مندی گردشگران از برخورد جامعه محلی، خشنودی و رضایت جامعه میزبان از توسعه گردشگری، خشنودی و رضایت جامعه میزبان از حضور و شیوهی برخورد گردشگران، رضایت‌مندی مدیران محلی از توسعه گردشگری، رضایت‌مندی مدیران محلی از حضور گردشگران، حمایت و حفاظت از ارزش‌ها و الگوهای فرهنگی، رضایت‌مندی مدیران محلی از برخورد گردشگران و ساکنان محلی، تعارض فرهنگی بین گردشگران و جامعه میزبان، حفظ و احیای آداب و رسوم سنتی جامعه محلی، رعایت حقوق کار، رعایت حقوق زنان، سلب آسایش برای جامعه محلی به دلیل حضور گردشگران، افزایش جرم و جنایت مزاحمت‌های روزانه، رضایت شاغلین ماهر و صلاحیت‌دار در گردشگری، رضایت شرایط و حقوق کار در بخش گردشگری به نسبت سایر بخش‌های اقتصادی، رضایت در زمینه وجود فرصت برابر در استخدام و ارتقاء برای زنان جامعه، درصد رضایت شغلی افراد شاغل در مشاغل گردشگری، افزایش زیر ساخت‌های ایجاد شده توسط صنعت گردشگری در مقصد، درصد افراد محلی که بر این باورند که گردشگری بر ورود خدمات و زیر ساخت، استفاده افراد محلی استفاده کننده از زیرساخت‌های مربوط به گردشگری، گسترش امکانات رفاهی برای جامعه میزبان، افزایش امکانات و خدمات تفریحی، بهبود کیفیت خدمات مرتبط با گردشگری، بهبود امکانات و خدمات بهداشتی درمانی، بهبود و توسعه شبکه‌های ارتباطی، بهبود

جدول ۳. اثرات توسعه گردشگری در مؤلفه‌هایی اجتماعی و فرهنگی روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور

نتیجه رابطه	N	Sig. (2-tailed)	Correlation Coefficient	طیف لیکرت: ۱. خیلی زیاد ۲. زیاد ۳. متوسط ۴. کم ۵. خیلی کم					گویه	مؤلفه
				۵	۴	۳	۲	۱		
بی‌معنا	۳۱۰	/.۲۱۰	-.۰۷۱	۴۰	۷۷	۸۹	۴۸	۵۶	ایجاد نهادهای محلی جدید (تشکل‌ها، صندوق‌های حمایتی..)	افزایش آگاهی جامعه محلی و گردشگران
معنا دار	۳۱۰	/.۳۶۵	/.۰۵۲	۲۹	۵۸	۱۲۶	۶۱	۳۶	افزایش اطلاع‌رسانی پیرامون گردشگری	
معنا دار	۳۱۰	/.۲۲۷	/.۰۶۹	۱۲	۳۸	۹۰	۱۲۰	۵۰	افزایش سطح آگاهی مدیران محلی نسبت به خواسته‌های گردشگران	
معنا دار	۳۱۰	/.۶۴۲	/.۰۲۶	۵۷	۵۸	۸۲	۴۵	۶۸	افزایش سطح آگاهی و حساسیت مسئولان و مدیران محلی	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۰۲	/.۱۷۲	۴۹	۸۹	۷۲	۶۸	۳۲	تعامل بین گردشگران و جامعه میزبان	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۰۰	/.۴۱۹	۳۴	۸۰	۱۰۴	۵۲	۴۰	مشارکت گردشگران در امر حفاظت و نگهداری از منابع طبیعی	
معنا دار	۳۱۰	/.۴۰۸	/.۰۴۷	۲۷	۵۵	۱۰۴	۴۴	۸۰	مشارکت ساکنان محلی در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با بخش گردشگری	
معنا دار	۳۱۰	/.۸۷۱	/.۰۰۹	۲۶	۴۶	۹۱	۸۰	۶۷	افزایش همبستگی اجتماعی ساکنان محلی	
معنا دار	۳۱۰	/.۹۰۶	-.۰۰۷	۲۷	۶۴	۷۴	۱۱۷	۲۸	افزایش سطح آگاهی گردشگران نسبت به اهمیت منابع گردشگری	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۱۴	-.۱۳۹	۳	۱۸	۱۱۶	۳۹	۱۳۴	افزایش سطح آگاهی ساکنان محلی نسبت به اهمیت گردشگری	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۰۰	/.۲۱۸	۳۷	۲۱	۱۵۹	۷۳	۲۰	رضایت‌مندی گردشگران از امکانات و تسهیلات عرضه شده	رضایت گردشگران
معنا دار	۳۱۰	/.۹۳۵	/.۰۰۵	۴۹	۴۱	۱۳۳	۵۲	۳۵	رضایت‌مندی گردشگران از فرهنگ گردشگری پذیرداری	
معنا دار	۳۱۰	/.۱۰۸	/.۰۹۲	۴۲	۲۳	۱۵۷	۴۶	۴۲	رضایت‌مندی گردشگران از برخورد جامعه محلی	
معنا دار	۳۱۰	/.۱۲۹	/.۰۸۶	۱۸	۲۴	۱۶۴	۵۲	۵۲	خشنودی و رضایت جامعه میزبان از توسعه گردشگری	رضایت جامعه میزبان
بی‌معنا	۳۱۰	/.۶۳۹	/.۰۲۷	۱۴	۱۸	۱۳۳	۱۰۲	۴۳	رضایت‌مندی جامعه میزبان از دسترسی به امکانات و خدمات	
معنا دار	۳۱۰	/.۷۲۸	/.۰۲۰	۴۰	۵۵	۱۴۰	۳۵	۴۰	خشنودی و رضایت جامعه میزبان از حضور و برخورد گردشگران	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۰۰	/.۲۲۷	۲۸	۳۱	۱۳۵	۵۰	۶۶	رضایت‌مندی مدیران محلی از توسعه گردشگری	رضایت مدیران محلی
معنا دار	۳۱۰	/.۰۰۰	/.۲۷۸	۶۹	۴۳	۱۰۲	۶۹	۲۷	رضایت‌مندی مدیران محلی از حضور گردشگران	
معنا دار	۳۱۰	/.۴۱۴	-.۰۴۷	۲۳	۲۳	۱۳۰	۷۷	۵۷	رضایت‌مندی مدیران محلی از برخورد گردشگران و ساکنان محلی	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۱۲	/.۱۴۳	۴۵	۴۹	۱۳۰	۵۸	۲۸	حمایت و حفاظت از ارزش‌ها و الگوهای فرهنگی	فرهنگ و سنن
بی‌معنا	۳۱۰	/.۲۰۵	/.۰۷۲	۶۵	۱۰۶	۱۱۰	۲۵	۴	الگوپردازی ساکنان محلی از رفتار و منش گردشگران	
معنا دار	۳۱۰	/.۸۱۹	-.۰۱۳	۳۰	۴۹	۱۴۴	۶۴	۲۳	تعارض فرهنگی بین گردشگران و جامعه میزبان	
معنا دار	۳۱۰	/.۱۸۲	-.۰۷۶	۶۸	۳۹	۱۰۹	۷۱	۲۳	حفظ و احیای آداب و رسوم سنتی جامعه محلی	
بی‌معنا	۳۱۰	/.۱۲۰	/.۰۸۸	۲۱	۲۸	۱۴۶	۶۴	۵۱	ایجاد فرصت تبادل فرهنگی بین مردم محلی و گردشگران	
معنا دار	۳۱۰	/.۶۴۹	/.۰۲۲	۶۴	۶۶	۹۱	۳۵	۵۴	رعایت حقوق کار	رفاه اجتماعی
معنا دار	۳۱۰	/.۰۷۱	-.۱۰۳	۲۴	۶۴	۸۶	۷۵	۶۷	رعایت حقوق زنان	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۰۱	/.۱۸۱	۵۸	۴۷	۱۱۸	۵۱	۳۶	سلب آسایش برای جامعه محلی به دلیل حضور گردشگران	
معنا دار	۳۱۰	/.۰۳۵	/.۱۲۰	۶۱	۳۷	۱۲۳	۵۰	۳۹	افزایش جرم و جنایت مزاحمت‌های روزانه	

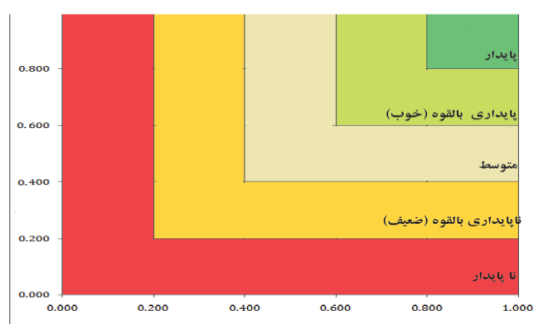
معنا	۳۱۰	۰/۹۵۶	۰/۰۰۳	۱۷	۶۳	۹۹	۸۸	۴۳	رضایت جامعه محلی از میزان درآمد حاصله از گردشگری	رابطه جهت آسنی
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۰۹	۰/۱۴۹	۱۸	۵۵	۱۱۲	۱۰۸	۱۷	رضایت شاغلین ماهر و صلاحیت‌دار در گردشگری	
معنا دار	۳۱۰	۰/۱۸۹	۰/۰۷۵	۲۰	۸۲	۱۱۰	۶۸	۵۳	رضایت شرایط و حقوق کار در بخش گردشگری	
معنا دار	۳۱۰	۰/۵۷۶	-۰/۰۳۳	۱۹	۸۳	۱۱۰	۶۸	۳۰	رضایت در زمینه وجود فرصت برابر ارتقاء برای زنان جامعه	
معنا دار	۳۱۰	۰/۹۶۶	۰/۰۰۲	۵۰	۸۴	۱۱۹	۳۴	۲۳	درصد رضایت شغلی افراد شاغل در مشاغل گردشگری	توسعه خدمات اجتماعی و زیر ساخت‌های محلی
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۰۱	۰/۱۸۳	۱۸	۶۷	۹۵	۸۱	۴۹	افزایش زیر ساخت‌های ایجاد شده توسط صنعت گردشگری در مقصد	
معنا دار	۳۱۰	۰/۳۱۷	۰/۰۵۷	۴۳	۸۱	۷۱	۵۸	۵۸	نقش گردشگری بر ورود خدمات و زیر ساخت	
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۹۲	۰/۰۹۶	۲۵	۸۵	۵۲	۷۸	۷۰	استفاده افراد محلی استفاده کننده از زیر ساخت‌های مربوط به گردشگری	توسعه امکانات و خدمات
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۰۸	۰/۱۵۱	۳۱	۴۹	۱۱۵	۶۸	۴۷	گسترش امکانات رفاهی برای جامعه میزبان	
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۶۵	۰/۱۰۵	۳۲	۱۰۰	۱۰۲	۴۹	۲۷	بهبود کیفیت خدمات مرتبط با گردشگری	
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۸۶	۰/۰۹۸	۳۹	۸۰	۷۳	۶۸	۵۰	افزایش امکانات و خدمات تفریحی	
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۰۳	۰/۱۶۹	۳۵	۶۵	۱۳۰	۴۰	۴۰	بهبود امکانات و خدمات بهداشتی درمانی	
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۰۰	۰/۲۶۰	۳۱	۸۲	۹۲	۸۰	۲۵	بهبود و توسعه شبکه‌های ارتباطی	
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۹	۳۷	۸۵	۸۶	۶۶	۳۶	بهبود امکانات و خدمات ورزشی	سطح
معنا دار	۳۱۰	۰/۰۰۰	۰/۳۹۸	۶۷	۶۷	۹۶	۴۲	۳۸	سطح رضایت محلی از گردشگری	

منبع: اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه ۱۳۹۴

جدول ۴. طبقات پنج گانه پرسکات آلن^۱ جهت طبقه‌بندی سطوح پایداری

رتبه	ارزش	معادل	وضعیت
۱	۱۰۰-۸۱	۱۰۰-۸۱	پایدار
۲	۸۱-۶۱	۸۱-۶۱	پایداری بالقوه (خوب)
۳	۶۱-۴۱	۶۱-۴۱	متوسط
۴	۴۱-۲۱	۴۱-۲۱	ناپایداری بالقوه (ضعیف)
۵	۰-۲۰	۰-۲۰	ناپایدار

منبع: افتخاری و همکاران: ۱۳۹۰

شکل ۱. بارومتر^۲ (فشارسنج) پایداری گردشگری

از ۰،۰-۲،۰=بد، ۱،۰-۴،۰=ضعیف، ۱،۰-۶،۰=متوسط، ۱،۰-۸،۰=خوب، ۰،۰-۱۰،۰=عالی

1 Alan Prescott
2 Barometer

جدول ۵. وضعیت شاخص‌های پایداری گردشگری در ابعاد اجتماعی-فرهنگی روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور

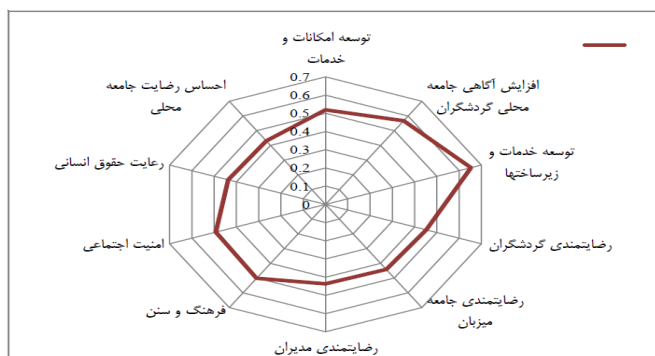
شاخص‌های پایداری گردشگری	سرپرست خانوار	وضعیت پایداری	کارشناسان	وضعیت پایداری	مجموع	وضعیت پایداری
توسعه امکانات و خدمات	۰/۴۲۵	متوسط	۰/۶۱۴	پایداری بالقوه (خوب)	۰/۱۹	متوسط
افزایش آگاهی جامعه محلی	۰/۴۸۹	متوسط	۰/۶۴۸	پایداری بالقوه (خوب)	۰/۶۸	متوسط
توسعه خدمات و زیرساخت‌ها	۰/۶۸۱	پایداری بالقوه (خوب)	۰/۶۲۵	پایداری بالقوه (خوب)	۰/۵۳	پایداری بالقوه (خوب)
رضایت گردشگران	۰/۲۷۹	ناپایدار بالقوه (ضعیف)	۰/۶۲۵	پایداری بالقوه (خوب)	۰/۵۲	متوسط
رضایت جامعه میزبان	۰/۳۱۲	ناپایدار بالقوه (ضعیف)	۰/۵۷۲	متوسط	۰/۴۲	متوسط
رضایت مدیران محلی	۰/۳۳۳	ناپایدار بالقوه (ضعیف)	۰/۵۳۹	متوسط	۰/۳۶	متوسط
فرهنگ و سنن	۰/۳۵۴	ناپایدار بالقوه (ضعیف)	۰/۶۱۵	پایداری بالقوه (خوب)	۰/۰۲	متوسط
امنیت و رفاه اجتماعی	۰/۳۵۳	ناپایدار بالقوه (ضعیف)	۰/۶۳۳	پایداری بالقوه (خوب)	۰/۹۳	متوسط
رعایت حقوق انسانی	۰/۴۴۷	متوسط	۰/۴۲۸	متوسط	۰/۷	متوسط
احساس رضایت جامعه محلی	۰/۴۱۳	متوسط	۰/۴۹۹	متوسط	۰/۳۱	متوسط

منبع: اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه، ۱۳۹۶

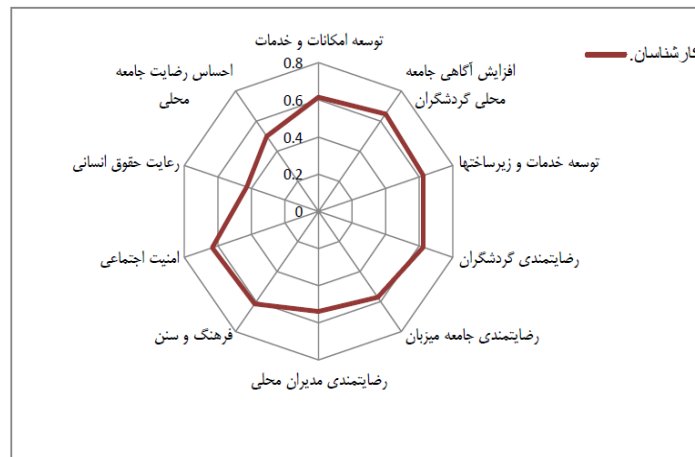
جدول ۶. وضعیت پایداری اجتماعی - فرهنگی از دیدگاه پاسخگویان

پایداری اجتماعی-فرهنگی	پایداری کل
کارشناسان	۰/۵۷۹
سرپرست خانوار	۰/۳۹۸
کل	۰/۴۸۹
وضعیت پایداری	متوسط

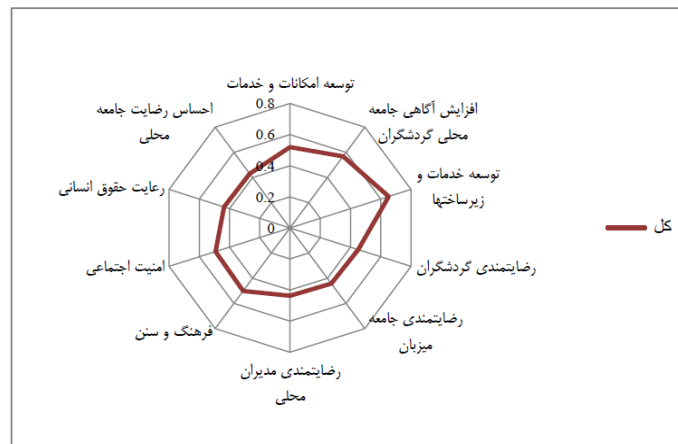
مأخذ: مطالعات میدانی و اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه ۱۳۹۶

شکل ۲. وضعیت پایداری شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی توسعه گردشگری روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور

شکل ۳. وضعیت پایداری شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی توسعه گردشگری روستاهای هدف گردشگری شهرستان نور از دیدگاه کارشناسان

شکل ۴. وضعیت پایداری شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی توسعه گردشگری روستاهای هدف گردشگری شهرستان نور از دیدگاه سرپرست خانوار

شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی

تعیین سهم شاخص و مؤلفه‌ها در پایداری گردشگری بر اساس داده‌های جدول ۶ بیانگر آن است که در روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور در ابعاد اجتماعی- فرهنگی از نظر سرپرست خانوار بیانگر این مطلب است که شاخص رضایت گردشگران با میانگین ۰/۲۷۹ در رتبه اول و در اولویت پایداری قرار گرفته و شاخص رضایت جامعه میزبان در رتبه دوم پایداری با میانگین ۰/۳۱۲ قرار گرفته است و شاخص توسعه خدمات و زیرساخت‌ها با میانگین ۰/۶۸۱ از کمترین اولویت پایداری برخوردار است و از نظر کارشناسان شاخص رعایت حقوق انسانی با میانگین ۰/۴۲۸ در رتبه اول اولویت پایداری قرار گرفته و

شاخص احساس رضایت جامعه محلی با میانگین ۰/۴۲۹ از کمترین اولویت پایداری قرار گرفته است و در مجموع شاخص رضایت جامعه میزبان با میانگین ۰/۴۴۲ در رتبه اول و در اولویت پایداری قرار گرفته و شاخص احساس رضایت جامعه محلی با میانگین ۰/۴۳۱ در رتبه دوم و در اولویت پایداری قرار گرفته است و شاخص توسعه خدمات و زیرساخت‌ها با میانگین ۰/۶۳۱ از کمترین اولویت پایداری قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

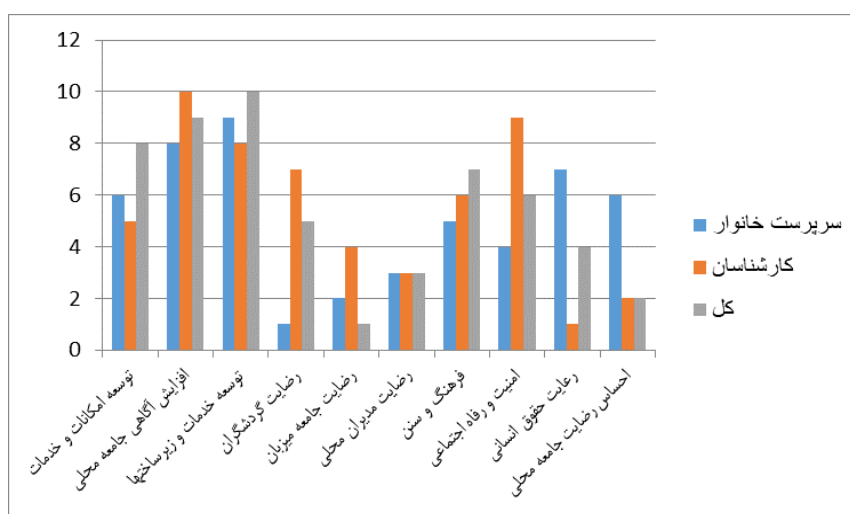
براساس مطالعات انجام شده، پارادایم جدید توسعه پایدار گردشگری دارای بعد جدید اجتماعی- فرهنگی است. با این

توصیف، به منظور ارزیابی توسعه پایدار گردشگری در روستاهای هدف و نمونه گردشگری در این طریق توسعه پایدار گردشگری هدف و نمونه گردشگری در سطح عمیق‌تری مورد تجزیه و تحلیل قرار بگیرد. فراگیر و همه جانبه‌ای از پارامترها مورد تحقیق قرار گیرد و از

جدول ۷. نتایج و سهم و نسبت شاخص‌ها در ابعاد اجتماعی- فرهنگی پایداری روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور از دیدگاه پاسخگویان

رتبه	کل	رتبه	کارشناسان	رتبه	سرپرست خانوار	شاخص‌های پایداری گردشگری	ابعاد پایداری
۸	۱۹	۵	۰/۶۱۴	۶	۰/۴۲۵	توسعه امکانات و خدمات	اجتماعی- فرهنگی
۹	۶۸	۱۰	۰/۶۴۸	۸	۰/۴۸۹	افزایش آگاهی جامعه محلی	
۱۰	۵۳	۸	۰/۶۲۵	۹	۰/۶۸۱	توسعه خدمات و زیرساخت‌ها	
۵	۵۲	۷	۰/۶۲۵	۱	۰/۲۷۹	رضایت گردشگران	
۱	۴۲	۴	۰/۵۷۲	۲	۰/۳۱۲	رضایت جامعه میزبان	
۳	۳۶	۳	۰/۵۳۹	۳	۰/۳۳۳	رضایت مدیران محلی	
۷	۱۰۲	۶	۰/۶۱۵	۵	۰/۳۵۴	فرهنگ و سنن	
۶	۹۳	۹	۰/۶۳۳	۴	۰/۳۵۳	امنیت و رفاه اجتماعی	
۴	۳۷	۱	۰/۴۲۸	۷	۰/۴۴۷	رعایت حقوق انسانی	
۲	۳۱	۲	۰/۴۹۹	۶	۰/۴۱۳	احساس رضایت جامعه محلی	

مأخذ: مطالعات میدانی واطلاعات استخراج شده از پرسشنامه ۱۳۹۴

شکل ۵. رتبه‌بندی شاخص‌ها در پایداری روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور از دیدگاه پاسخگویان در ابعاد اجتماعی- فرهنگی

بخش‌های مختلف روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور جهت رسیدن به پایداری در ابعاد مختلف طبیعی، اجتماعی فرهنگی اقتصادی.

رعایت شاخص‌های محیطی توسعه پایدار و لحاظ نمودن ارزش منابع طبیعی و محیط زیست روستاهای هدف و نمونه گردشگری در برنامه‌ریزی‌ها، سیاست‌ها و مطالعات طرح‌ها و پروژه‌ها با تعریف ظرفیت تحمل محیطی جهت ساماندهی کاربری منابع در حد نیاز.

ایجاد آگاهی در بین مسئولین دولتی، بخش عمومی و خصوصی در رابطه با ظرفیت‌های گردشگری در روستاهای هدف و نمونه گردشگری برای حفاظت از جاذبه‌های طبیعی و میراث فرهنگی و تاریخی جهت دستیابی به توسعه پایدار گردشگری.

برداشتن گام‌هایی چون توسعه اقتصاد پایدار، بهبود بخشیدن به کیفیت خدمات و بالا بردن استانداردهای زندگی همراه با حفظ هویت فرهنگی، تاریخی و طبیعی روستاهای هدف و نمونه گردشگری، افزایش حضور جوامع بومی در تصمیم‌گیری‌ها، آماده کردن شهروندان برای زندگی در جامعه دانش محور، جهت دستیابی به گردشگری پایدار روستایی

با توجه به مطالعات میدانی به عمل آمده از روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور می‌توان چنین نتیجه گرفت که پارادایم توسعه پایدار گردشگری به لحاظ سیاست، برنامه و... در روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور هنوز از جایگاه مهمی برخوردار نیست و این پارادایم هنوز در سیستم علمی و اجرایی گردشگری شهری حاکم نشده است. در این مقاله تلاش شده با بهره‌گیری از مدل‌های پایداری همچون بارومتر و راداری پایداری و با توجه به چارچوب انتخابی که مبتنی بر بعد مهم پایداری یعنی اجتماعی است به عنوان روشی ارزشمند و کارآمد از تکنیک‌هایی برای بیان نقش گردشگری در شاخص‌های پایداری استفاده شود.

اتخاذ خط مشی‌های توسعه گردشگری اجتماع محور از طرف بخش دولتی و خصوصی برای مشارکت فعالانه در فرایند توسعه پایدار گردشگری در روستاهای هدف و نمونه گردشگری شهرستان نور

تلاش تعهد و التزام عملی مدیران گردشگری روستایی جهت پیگیری در تأمین منابع مالی مورد نیاز، ترغیب و تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاران بخش‌های عمومی و خصوصی در گردشگری و نظارت بر مطالعات و اجرای دقیق پروژه‌های گردشگری، تحقق اهداف، سیاست‌ها و مستندات طرح‌های جامع گردشگری روستایی مصوب در حوزه گردشگری با نظارت عالی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

توسعه امکانات آموزشی (گردشگری) جهت بکارگیری نیروهای آموزش دیده بومی برای فعالیت و مدیریت در

منابع

های گردشگری ساحلی، پژوهش‌های محیط زیست، ۱ (۱):

۹۲-۸۳

افتخاری رکن الدین و همکاران. ۱۳۹۰. اولویت بندی ظرفیت

ازکیا، م. ۱۳۶۴. مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی توسعه روستایی، اطلاعات، تهران.

اشراف زاده و همکاران. ۱۳۸۹. ارزیابی آثار محیط زیستی پروژه

مرکز آمار ایران. ۱۳۹۷. فرهنگ آبادی‌های استان مازندران. سالنامه‌ی آماری. قابل دسترسی در: www.amar.org.ir

آخرین دستیابی: ۱۳۹۵/۷/۳.

موحد، علی. ۱۳۸۹. تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری استان کردستان با استفاده از مدل سوات، فصلنامه پژوهش و

برنامه ریزی شهری، ۲(۲): ۸۵-۱۰۲

نوجوان، م. ۱۳۸۸. ژئوتوپ‌های یزد و جاذبه‌های آن، فصلنامه

جغرافیا و توسعه، ۷(۱۳): ۴۷-۶۰

نوروزی، ا. ۱۳۸۳. ارزیابی توان محیطی برای توسعه توریسم در

دهستان جغاخور، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان

ویسی، ر.، لرستانی، ا.، بیرانوندزاده، م. و زارعی، ش. ۱۳۹۱.

راهکارهای توسعه پایدار گردشگری در شهرهای ساحلی،

مطالعه موردی: شهر نوشهر، اولین همایش ملی

گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین، ۱۷ اسفند، همدان.

Aleskogius, H. 2010. Recreation cultural life and Tourism, National Atlas of Sweden, Stockholm: SNAG.

Dieter, K. Muler, 2002, Second home Ownership and sustainable Development in Northern Sweden, Tourism and Hospitality Research, vol.3 Number4, ABI/INFORM Global, 343-355 p.

Ekinci, M. B, 2014, The Cittaslow philosophy in the context of sustainable tourism development; the case of Turkey. Tourism Management, 41: 178-89.

Jung Hsieh, H. and Far Kung, Sh. 2013. The linkage analysis of environmental impact of tourism Industry, the 3rd International Conference on Sustainable Future for Human Security SUSTAIN 2012. Procedia Environmental Sciences, 17.

Kim, K. 2002. The Effects of Tourism Impacts upon Quality of Life of Residents in the Community, Dissertation submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute

گردشگری مناطق روستایی شهرستان نیر، فصلنامه جغرافیا و توسعه، ۹(۲۴): ۲۳-۳۸.

پورطاهری، م و سجاسی‌قیداری، ح، صادقلو، ط. ۱۳۸۹. سنجش

و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک رتبه‌بندی بر اساس تشابه به حل ایده‌آل

فازی (مطالعه موردی: دهستان حومه بخش مرکزی شهرستان خدابنده)، فصلنامه مدرس، ۱(۱): ۱-۳۱.

حمدی، ک.، وظیفه‌دوست، ح. و هنری جعفرپور، ا. ۱۳۸۸. بررسی

تأثیر توریسم تاریخی- فرهنگی بر توسعه پایدار شهری

همدان، پژوهشنامه علوم اجتماع، ۳(۱): ۴۹-۶۹.

شایان، ح.، حسین‌زاده، ر. و خسرویگی، ر. ۱۳۹۰. ارزیابی

پایداری توسعه روستایی مطالعه موردی شهرستان کمیجان،

فصلنامه جغرافیا و توسعه، ۹(۲۴): ۱۰۱-۱۲۰.

سعیدی، ع. و طالشی، م. ۱۳۸۳. ناپایداری سکونتگاه‌های کوچک

کوهستانی ناحیه الاداغ در شمال خراسان، مجله جغرافیا و

توسعه ناحیه ای، ۳(۳): ۱-۲۹.

لطفی، ص. و باباخان‌زاده، ا. ۱۳۹۳. بررسی اثر گردشگری

پایدار شهری بر ساکنان شهر، مطالعه موردی: شهر

جوانرود کرمانشاه، مجله برنامه‌ریزی و توسعه

گردشگری، ۳(۹): ۱۳۰-۱۵۰.

غفاری، ر. ۱۳۹۱. سطح‌بندی و برنامه‌ریزی فضاهای گردشگری

روستایی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد، مطالعات و

پژوهش‌های شهری و منطقه ای، ۱(۱۱): ۹۷-۱۱۸

قدمی، م. و علیقلیزاده‌فیروزجایی، ن. ۱۳۹۰. ارزیابی توسعه

گردشگری مقصد در چارچوب پایداری، نمونه مورد

مطالعه: دهستان تمشکل، فصلنامه تحقیقات

جغرافیایی، ۲۷(۱): ۷۹-۱۰۴.

کریم پناه، ر. سروش، ت. ۱۳۸۴. تحلیل اکوتوریسم و نقش آن

در توسعه منطقه ای استان کردستان، پایان نامه کارشناسی

ارشد، دانشگاه تربیت مدرس

- agritourism: the case of New Jersey. *Journal of Agriculture, Food Systems and Community Development*, 3(1): 199- 214
- Szabo, B., 2005, Rural tourism as alternative income source for rural areas along the Hortobagy, *Journal of Agricultural Economics*, 20(11): 178- 191.
- Yannis, A. P., Andriantiatsaholiniaina, L. A. 2001 . ANALYSIS Sustainability: an ill-defined concept and its assessment using fuzzy *Journal of Ecological Economics*, 37(3):435-456
- Yutaka, Arahi, 1998. *Rural Tourism in Japan, The regeneration of rural communities Tokyo, Japan.*
- and State University In partial fulfillment of the requirements for the degree of Ph.D
- T. G. KO, James. 2001, *Assessing Progress of Tourism Sustainability*, Elsevier Science Ltd. All rights reserved, *Annals of Tourism Research*, 28(3): 817–820
- Perduem, Richard R. and Patrick T. Long, Yong Soon Kang, 1999. “Boomtown Tourism and Resident Quality of Life: The Marketing of Gaming to Host Community Residents”, *Journal of Business Research*, 44 (3): 165-17.
- Sharpley J.R., Sharpley J., 1997; *Rural Tourism: An Introduction*, I.T.P., London
- Schilling, B. J., Sullivan, K. P., & Komar, S. J. 2012. Examining the economic benefits of

Evaluation of Cultural and Social Characteristic of the Nour Township in Stability of Tourist Villages

Simin Armağan^{1*}

Submitted: 26 January 2019   Accepted: 27 January 2020

Abstract

This paper has taken the tourism development evaluation of Nour Township sample villages using cross-sectional survey methodology under consideration. Moreover, it studies the dimensions and effective characteristics in tourism stability. The study collected information using document and library methods. The target population of this study is target villages and tourism sample of Nour city. The study area (target villages and tourism sample of Nour city) has 14 villages and 1574 households. Based on Cochran's formula, 310 household heads were selected as the sample size. The collected data were analyzed by descriptive and inferential statistics using Spearman test and the barometric model. The goal of this paper is to answer the question: "how is the stability evaluation in socio-cultural tourism development in target villages, and tourism sample in the Nour township. For this purpose, the present study evaluates sustainability of tourism and the role of each factor in a time period (Spring Summer 97) by developing a practical method. The results of field research and evaluation of these indicators in rural areas of the Nour city indicate that there is a significant relationship between tourism development and sustainability of target villages and tourism sample of Nour city in socio-cultural dimensions of existence and socio-cultural dimensions of 0/488. It has a medium stability level.

Keywords: Sustainability Indicators, Sustainable Tourism, Rural Social and Cultural Development, Nour County

---

1 -Assistant Professor,
(*- Corresponding Author Email: s.armağan@yahoo.com)
DOI: 10.22048/rdsj.2020.169619.1776